

סיכום ישיבת הוועדה הארצית של יתד מיום 20.5.2019

בנושא השכלת צעירים במצבי סיכון

השתתפו:

מירב דדיה מולד, משרד העבודה והרווחה; ציפי נחשון גליק, משרד העבודה והרווחה; יואב בוקעי, ג'וינט אשלים; פרופ' חיה יצחקי, יועצת אקדמית; מירב שלו, משרד החינוך; שרה כהן, משרד הקליטה; איריס צור, נציגת השלטון המקומי; ניצן קורקין, המשרד לפיתוח הפריפריה, הנגב והגליל; עירית דרואינסקי, משרד הביטחון; תמר מיליבר, נציגת העמותות; שולה מוזס, נציגת הפילנתרופיה; קמליה גולן, מטה יתד; הילה סופרמן-הרניק, מטה יתד; אשרת דקל-זגורי, מטה יתד; שלומית פסח גלבוע, ג'וינט אשלים, מטה יתד.

נעדרו:

איל מדן, משרד האוצר; ענבל דור, נציגת העמותות; ירון בראון, נציג העמותות; אפרת בן חורין, המוסד לביטוח לאומי; זהבה לצ'ה, הרשות לשירות לאומי אזרחי; יפעת, צה"ל; רחלי שטרן, משרד הבריאות; רחלי ירדן, משרד המשפטים; עינת רייך, נציגת הפילנתרופיה; אפרת בנימין, המשרד לשוויון חברתי; לישי משעלי, המשרד לפיתוח הפריפריה, הנגב והגליל.

מוזמנים:

יעל בלה אבני, קרן רש"י; ג'ולי בבאי, קרן רש"י; דגנית לוי, מכון ברוקדייל.

עדכונים, מירב דדיה מולד:

- **שינויים בהרכב הוועדה הארצית:** נציגת צה"ל תהיה יפעת (מחליפה את אריאלה איטח-קובו),
- נציגת המשרד לפיתוח הנגב והגליל תהיה לישי משעלי מנהלת אגף צעירים נגב גליל (מחליפה את גלית וידרמן).
- **מיזם המנטורים** - המשותף ליתד וקרן רש"י יצא לדרך. המיזם יבחן מספר מודלים להפעלת מלווים מתנדבים לצעירים במצבי סיכון: מודל יישובי, ארצי ואזורי וכן הפעלה על ידי עמותות ורשויות מקומיות. המהלך כולל פיתוח ידע, סטנדרטיזציה של נושא הליווי ע"י מתנדבים, ופיתוח מודלים לעבודה בחברה החרדית והערבית.
- **חובות של צעירים במצבי סיכון** – במסגרת הבחינה של הנושא יחד עם הסיוע המשפטי במשרד המשפטים, פורום ארגוני הצעירות והחצר הנשית הוחלט לצאת למהלך של למידה ובדיקה מעמיקה של התופעה והמענים הקיימים. אנו פונים לגופים שיוכלו לקדם מהלך למידה קצר כזה שיאפשר לפתח התערבויות מדויקות המבוססות על ידע מתאים - המשפטי, כלכלי וחברתי-טיפולי.
- **מחקר הערכה לתכנית** – מכון תובנות הציג בפני וועדת הערכה ומדידה ומטה יתד את תוצאות החלק הראשון של מחקר ההערכה של התכנית. התוצאות יוצגו לוועדה הארצית במפגש הבא, וכן יפורסמו באתר האינטרנט של יתד.
- **מערכת מידע וניהול לקוחות לשותפי יתד** - המערכת בשלבי פיתוח אחרונים וצפויה לעלות לאוויר במהלך חודש יולי. המערכת תשמש עמותות לניהול הקשר עם הצעירים, תיעוד תהליכי ההתערבות

וכן את מטה יתד בריכוז מכלול הנתונים על צעירים במצבי סיכון המקבלים שירות ביתד. זהו כלי חשוב לביסוס המדידה המשותפת שיאפשר למידה, ניתוח מגמות וזיהוי צרכים של הצעירים.

- **עבודה עם צה"ל** – על מנת לטייב וליעל את הקשר בין תכנית יתד והמערכות האזרחיות המלוות חיילים במצבי סיכון, ובין המערכות הצבאיות השונות המעורבות בטיפול בהם, הוחלט לגייס רכזות צבא-חברה מחוזיות. הרכזות יהוו חוליה מקשרת בין המערכות הצבאיות לכלל המנגנונים והמערכות של שותפי יתד, יסייעו לכל השותפים ביתד ליצור ולנהל את הקשר עם מערכות הצבא – לשכות גיוס, מיטב, ת"ש ועוד.
- **איוש תפקידי ממונות מחוזיות** - הדס בן אליהו, החלה את עבודתה כממונה מחוזית למחוז ירושלים. חאוולה יחיא החלה את עבודתה כממונה מחוזית לחברה הערבית במחוז צפון.

עיקרי הדברים:

הוצגו עיקרי תוצאות מיפוי נושא ההשכלה לצעירים בסיכון בישראל (רצ"ב מצגת).

במהלך המיפוי זהו ארבע בעיות מהותיות בנושא השכלת צעירים במצבי סיכון:

- מערך ההשכלה בארץ בנוי מארבע מערכות נפרדות הפועלות באופן עצמאי. כמעט ואין הכרה הדדית בלימודים ו/או תעודות שהושגו במערכות ובמסלולים השונים. הדבר יוצר חסמים רבים למעבר בין מסלולים ומוסדות, כך שכל שינוי בבחירת מסלול הלימודים כרוך באבדן זמן, כסף ומשאבים אישיים.
 - קיים חוסר יעילות מערכת. צעירים רבים מקבלים הכשרות דומות ואף חופפות בתחנות במהלך החיים: תיכון, צבא, הכשרה מקצועית, טכנולוגית ואקדמית.
 - היעדר ייעוץ והכוון רוחבי לצעירים, היעדר מידע זמין ועדכני לצעירים ולאנשי מקצוע בתחום ההשכלה.
 - מסלולי הלימוד ותהליכי הלמידה לא מותאמים ולא נגישים לצעירים במצבי סיכון. מבחינת משך הלימודים, אופי הלמידה, קושי לשלב לימודים ועבודה וחוסר במעטפת תמיכה מתאימה.
- בתחום ההשכלה האקדמית ישנו שינוי במעמדה של תעודת הבגרות כסנן / כלי לקבלה ללימודים אקדמיים. חשיבותה של תעודת הבגרות פוחתת עם פתיחתן של מכינות ללימודים אקדמיים, המחליפות את תעודת הבגרות.
- גם בתחום ההכשרות המקצועיות ישנם שינויים, במיוחד בנושא הכשרת הנדסאים וטכנאים במסגרת תכנית לאומית שמקדם מה"ט.

דיון והתייחסויות:

- מערכות ההשכלה והשלמת ההשכלה הקיימות לא מותאמות לצעירים במצבי סיכון. חסרה במיוחד מעטפת תמיכה, מסלולי לימוד מקוצרים, גמישות בתהליכי הלמידה ובזמני הלימוד, מקורות מימון ותמיכה כלכלית במהלך הלימודים. נדרש ליצור מערכות שיתייחסו למאפיינים הייחודיים של צעירים במצבי סיכון – חסמים אישיים, תחושת מסוגלות נמוכה, קשיים ומשאבים אישיים וכלכליים חסרים.

- לצעירים בחברה הערבית הנגישות למסלולים אלה, ואף הרלוונטיות שלהם היא קטנה. הדבר בעייתי במיוחד לאור הצורך הגדול בנושא השכלה לצעירים בחברה הערבית.
- מהפכת המכינות אינה מותאמת לצעירים במצבי סיכון, כיוון שהמכינות משמשות כשלב ממיין בקבלה ללימודים אקדמיים. בפועל 30% מהתלמידים במכינות נושרים ואינם מתקבלים ללימודים אקדמיים.
- בחלק מהמוסדות האקדמיים ישנן מכינות או תכניות תמיכה לאוכלוסיות ייחודיות כגון יוצאי אתיופיה, חברה בדואית, חברה ערבית – במסגרת תכנית הנגישות להשכלה גבוהה של הות"ת. אולם צעירים רבים אינם מכירים את התכניות הללו.
- מפתח להצלחה בשילוב צעירים במצבי סיכון בהשכלה על תיכונית הוא התאמת מסלול הלימודים/ההכשרה באופן אישי לכל צעיר/ה בהתאם למאפיינים, הצרכים והרצונות האישיים, כמו גם ליווי לאורך משך הלימודים.
- יש לקחת בחשבון את המגמות הכוללות בתחום ההשכלה וההכשרה המקצועית, כאשר ישנה ירידה כללית בהרשמה ללימודים אקדמיים והעדפה למסלולי הכשרה מקצועית חלופיים, בשילוב המגזר העסקי.
- כיוון שהנושא והבעיה הם רלוונטיים לכלל הצעירים בישראל, ולא רק לצעירים במצבי סיכון, יש לבחון את דרכי הפעולה של יתד בנושא – האם כחלק ממהלך רחב וכולל, או כמהלך ממוקד המבקש לפתח פתרונות ספציפיים לצעירים במצבי סיכון.

הוסכם על בחינת כיווני העבודה הבאים במסגרת יתד:

- פיתוח ערוצים מגוונים להשכלה והכשרה מקצועית, שיתאימו למגוון גדול ככל האפשר של צעירים. ערוצים אלה יכולים להיות במסגרת המוסדות האקדמיים, במסגרת הכשרות מקצועיות ולימודים ממוקדים בשוק החופשי, יחד עם זרוע העבודה בנושא הכשרות מקצועיות רלוונטיות ומותאמות.
- פיתוח מקורות מימון ומלגות לשכ"ל ומלגות קיום המותאמות לצרכים של צעירים בסיכון. מלגות שיאפשרו להם מיקוד בלימודים ובמידת האפשר גם עבודה במהלך הלימודים. ניתן לבחון זאת מול גופים כמו מפעל הפיס, משרד החינוך והמל"ג.
- פיתוח ערוצים לשינוי וקידום מדיניות בנושאים אלה, כך שיאפשרו הסרת חסמים להשכלה של צעירים במצבי סיכון. בנושא זה יש לבחון ולשקול חיבור למהלכים כוללים-לאומיים בנושא הנגשת ההשכלה והסדרת התחום והקשר בין המערכות השונות, תוך מיקוד באוכלוסיית היעד של יתד ושמירה על האינטרסים שלה.
- יש לחזק את הקשר בין נושא ההשכלה ונושא התעסוקה של צעירים במצבי סיכון, תוך בניית מנגנונים וקשרים בין המערכות הפועלות בנושא.

רשמה: שלומית פסח-גלבוע